

Федорченко-Кутуєв Павло Володимирович
p.kutuev@gmail.com

Вольський Олександр Миколайович
trikster655@gmail.com

ПРОБЛЕМА НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Пандемія Covid-19 став несподіваним викликом для людства. І якщо на початку звучали голоси, що вірус став аналогом Чорнобилю для Комуністичної партії Китаю, то через лічені тижні стало зрозуміло, що неліберальні системи часто вирішують проблеми пандемії краще, ніж їхні ліберальні «конкуренти».

З часом ця ситуація не поліпилася. Ліберальні демократії були змушені обмежувати права громадян під час локдаунів та застосовувати все більш дискримінаційні заходи щодо представників т.зв. «антивакцинаторського» руху. Такий стан речей ставить під питання саму можливість існування ліберально-демократичної держави за нинішніх умов та актуалізує теоретичний доробок такого критика лібералізму, як К. Шмітт.

Однією з ключових проблем ліберальної політичної теорії є проблема артикуляції суспільного інтересу. Це викликано тим, що базовою підвалиною лібералізму виступає постулат про автономного раціонального (егоїстичного) індивіда, котрий здатен нести відповідальність за свої вчинки і приймати рішення про напрям свого життя.

Таким чином, держава трактується як вільна асоціація автономних індивідів, що відрізняється від гуртка за інтересами виключно розміром[1, с. 150], і яку можна залишити у той момент, коли вона перестане задовольняти їх потреби. Цю позицію довела до логічного завершення М. Тетчер у своєму відомому виразі: «Такої речі, як суспільство, не існує. Є окремі чоловіки, окремі жінки, і є сім'ї».

Спустившись з вершин філософських абстракцій, ми будемо змушені визнати, що у людей існує безліч антагоністичних інтересів, котрі не можуть бути вирішені сепаратистським шляхом. До того ж ці суперечності відбуваються не тільки всередині асоціації, але й поза її межами, що змушує індивідів шукати способи співжиття і визначати цінність своєї спільноти.

Стабільний ліберально-демократичний процес передбачає, що ця проблема вирішується арифметичною агрегацією суспільного інтересу у ході

виборів, прийняттям загальнообов'язкових правових норм та поділу гілок влади[1, с. 144-146]. Це ефективний спосіб впорядкування суспільних відносин. Але він не працює у випадку, коли виникає потреба ввести надзвичайний стан заради порятунку держави.

Проблема полягає в тому, що неможливо юридично прописати всі екстремальні сценарії, які можуть виникнути у ході історичного процесу[2, с. 9]. Covid-19 – це випадковість, що, ймовірно, сталася через недовареного кажана. Замість нього цілком могла би бути комета, що впала в Тихий океан, чи локальна ядерна війна. Але це не змінило би політичні підвалини кризи, що постала перед ліберальними державами.

У своїх концепціях К. Шмітт поєднував фігуру суверена, суверенітет, надзвичайну ситуацію[2, с. 8], та утворення політичної спільноти. Так само зробимо і ми, пристосовуючи його роботи до ковідної реальності.

Найбільш відома робота К. Шмітта це «Поняття політичного»[3]. В ній він стверджує, що політичне, як окрема сфера людського буття, виникає у ситуації, коли процес виникнення та розмежування соціальних груп доходить до стану найвищої інтенсивності, коли люди готові вбивати та помирати заради своєї групи[3, с. 301-302]. Політична група за визначенням є суверенною, оскільки вона сама обирає, хто є її другом та ворогом, і бачить у своєму існуванні самоцінність.

Такій спільноті необхідний суверен, який може одноосібно приймати рішення про введення надзвичайної ситуації: стану, у якому юридичні норми втрачають свою силу, але анархії не відбувається[2, с. 14]. Його рішення є легітимними доки проблема, що ставить під питання існування спільноти, не буде розв'язана.

Covid-19 змусив держави вирішувати: вони є вільними асоціаціями чи політичними спільнотами, в яких присутній суверен, котрий може приймати рішення. Невипадково у березні 2020 року лідери держав виходили до співгромадян з повідомленнями про те, що ми тепер на війні. Якби пандемія була короткостроковим явищем, її вплив можна було б проігнорувати. Але тепер ми бачимо, що цей екзамен на політичність затягнувся і поділ на друзів та ворогів стає все більш присутнім у нашому житті.

Очевидно, що це прискорює руйнацію ліберального світового порядку. А це змушує поставити питання: яким чином ми можемо повернути ліберальній демократії її чільне місце у ковідному світі?

Список джерел:

1. Муфф Ш. Карл Шмитт и парадокс либеральной демократии Логос. 2004. №6. С. 140–153.
2. Шмитт К. Политическая теология. *Понятие политического:* монография / ред. перевода с немецкого А.Ф. Филлипов Спб: Наука, 2016. С.5-59
3. Шмитт К. Понятие политического. *Понятие политического:* монография / ред. перевода с немецкого А.Ф. Филлипов Спб: Наука, 2016. С.293-356